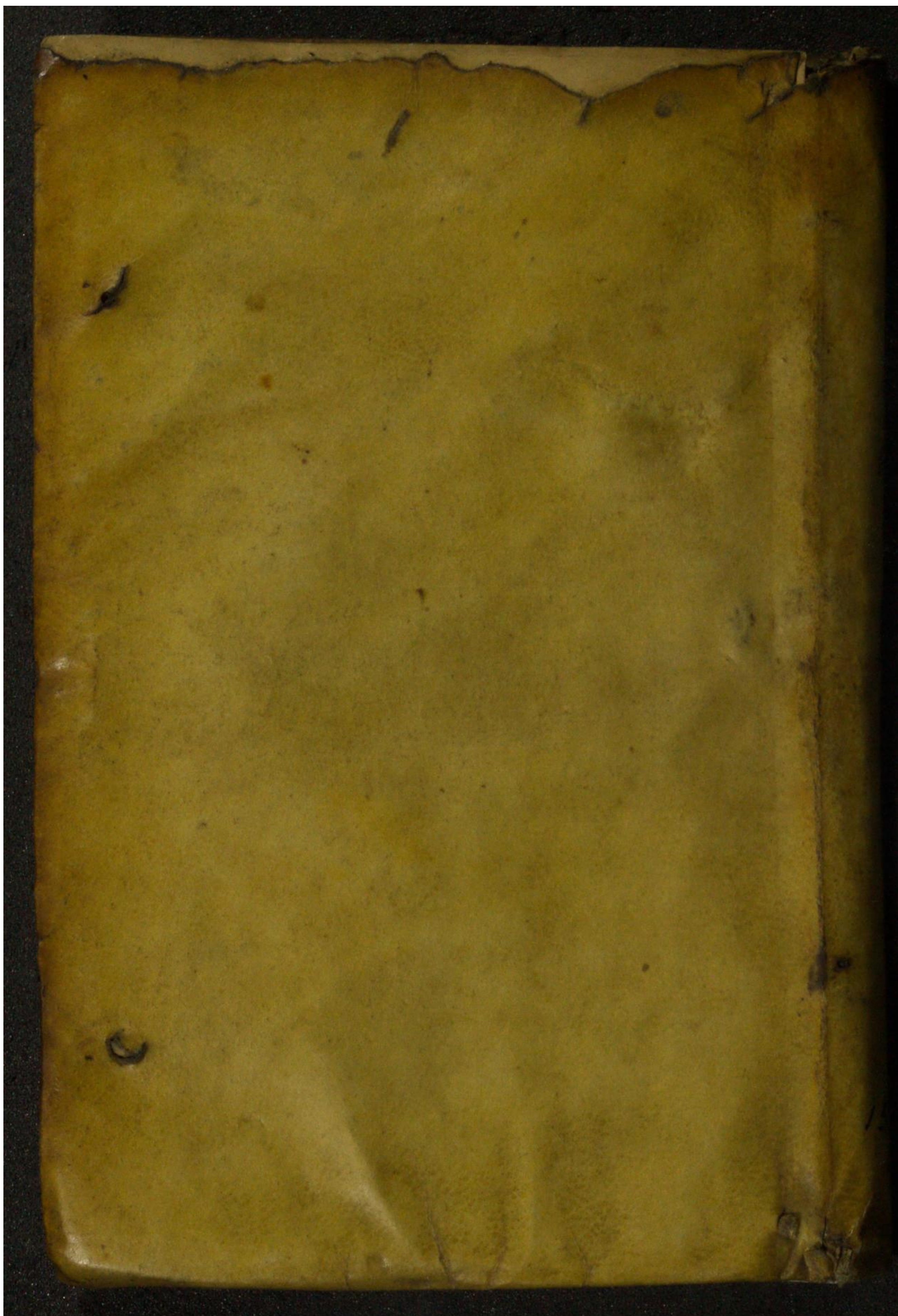

1564
Ronsseo

E LIBRIS
ALBERTI
GRÜNBAUM
GRAU, THEURER FREUND, IST
ALLE THEORIE, UND GRÜN
DES LEBENS GOLDNER
BAUM
1903
J. HERBERT MACNAIR INV. DEL.

DE MAGNIS HIPPOCRATIS LIENIBVS, PLINII'QVE STOMACACE, AC SCE=letyrbe, ſeu vulgò dicto Scorbuto, Libellus.

Auctore Balduino Ronſſeo Gandenſi, Medico Reipublic. Goudanæ.

Citò, tutò, & iocundè.

ex libris

ANTVERPIAE,
Apud Viduam Martini Nutij.
AN. M. D. LXIIII.

Cum Gratia & Priuilegio.

Sententia Priuilegij.

INuictissimi Regis nostri Philippi priuilegio cautum est, ne quis alius præter Viduam Martini Nutij, intra triennium imprimat, *De magnis Hippocratis Lienibus, Pliniiq́; stomacace, &c. auctore Balduino Ronsseo.* Secus qui faxit, multa in sanctione æstimata pœnas pendito. Datum Bruxellæ 12. Martij. 1563. Stilo Brabantiæ. Subsignat.

De Perre.

PRAECLARISS. ORNATISS. VIRIS D. IOANNI ET THEODORO HONIIS à Soupyrgo. Balduinus Ronsseus S. P. D.

ANNVS *iam agitur octauus, viri ornatißimi, quòd epistolam de magnis Lienibus in publicum emisi, quæ vt nonnullis arrisit, & ad pleniorem morbi cognitionem fenestram, quod aiunt, aperuit, ita alijs calumniandi ansam præbuit, obtrectantibus paßim me laureolam ex mustaceo quærere, atq; alijs meliora scribendi occasionẽ nostris nugis præripere. Esto: fateor ingenioli nostri tenuitatem, atq; doleo quàm maximè ab alijs & meliora sentientibus sæuißimam hanc luem hactenus intactam esse, neq; suis descriptã coloribus: gaudeo interim censuram nostram à nonnullis (qui meliora & si poßint, nolunt tamen) si non explodi, saltem cauillari. Iam primùm etenim cum Ippalo illo Pythagorico philosopho agnosco me aliquid facere, qui interrogatus ecquid ageret, respondisse fertur, adhuc dum nihil, nondum quidem mihi inuidetur: ac si proficientium in melius testis ac comes esset inuidia. Rumpãtur igitur, vt ait ille, inuidia, qui cùm ipsi nihil scribant, veritatis inquisitio-*

ni intentos non verētur incessere, ac modò hæc, modò illa in dubium vocare: meminerint interim libera esse debere bonorum & doctorū virorum iudicia, & Tiberium illum subinde dictitare solitum, in ciuitate libera, linguas, mentesq; liberas esse debere. Nam etiamsi quàm maxime, vti volunt, festinans abortum fecerim, concedēs tamen illi nobis, ni fallor, vrsæ in morem informe corpus lambendo paulatim figurare, quantumuis non erat, quod hîc vitio darent præproperam festinationem: quando id tantùm studuimus, vt bono publico morbum cognitum redderemus, atq; ad penitiorem eiusdem cognitionem alijs viam sterneremus, & occasionem daremus, succinctè, neq; satis dilucidè à nobis dicta, fusiùs atq; apertiùs cōmentandi: quod quoniam hactenùs, quod sciam, à nemine factum est, statui tandem ipsus, quod iam antè effinxi rude corporis simulacrum, expreßiùs formare, atque summa cura expolire: & quod in epistola illa de magnis Lienibus confusè quodammodo scripsi, certo ordine demonstrare, ac methodum quandam curatoriam subijcere. Nam per Deos immortales, quid insulsiùs? quid Medico viro indignius? quàm præscriptorum aliquot formulas ab Empericis manu traditas, præter rationem vsu exigente ægrotis exhibere? quid magis deplorandum, quàm ad easdem, ceu Dei manus confugere? sicuti hodie multi faciunt, qui Sisymbrio altero (quod officinæ nasturtium aquaticum) &

Vsitata hactenus vulgò stomacaces curandi ratio.

cepæa (quā becabungam vocant) in recens mulcto lacte decoctis non verentur quibusuis etiam sceletyrbicis sanitatem polliceri? cùm solius cepææ decocto, quantùm ego quidem conijcere possum, alienius nihil sit? nam aquea sua, qua pollet humiditate, excrescentiæ lienum, si intro sumatur, materiam suppeditat: ad oris certè, gingiuarumq; ablutiones decoctum eius admiserim, est enim astrictionis alicuius particeps, vnde & & gingiuas firmiores quodammodo reddit, atq; atram illam bilē sua humiditate refrenat ac cōpescit. Vnde factum suspicor, vt cùm ad oris vitia post vniuersalia remedia non sine laude vsurpari viderent, ad internas etiam morbi caussas depellendas vtiliter exhiberi posse, crederent. In vulgò simplicitatem hanc non valdè improbo, in Medico viro maximi vitij loco duco: siquidem cùm ijsdem morbis pro temporis, loci, ætatis, corporis, ac consuetudinis ratione, varia adhibere remedia nonnunquàm cogatur, nō debebat Empericorum more senio confectis, ac ætate florētibus, biliosis æquè ac pituitosis, idem propinare pharmacum, καὶ ἐνὶ καλαποδίῳ πάντας ὑποδεῖν: quod eò dictum nolo, quòd cupiam ad præscripta mea, ceu sacram anchoram confugi: nam ea quoq; pro corporis & temporis ratione quiuis alterare poterit: asscripta enim à nobis sunt exempli tantùm loco, quanquam & si quis ijsdem cum ratione vtatur, suo non defraudabitur fructu. Quoniam autem certò nobis cō-

ſtaret, non defuturos, quibus labor hic noſter nō ſatis arrideret, viſum fuit ad vos viri præclariſſimi, tanquàm ad Aſylum quoddam, confugere. Tanti enim vos hactenus feci, vt ornamenti plurimùm noſtris acceßurum laboribus confiderē, ſi aliquando pateremini noſtri aliquid ſub nominis veſtri auſpicijs diuulgari: ea etenim veſtra eſt cōditio, ea auctoritas, vt omnes facilè in hac Repub. veſtros συμφράδμονας nō æquetis modò, verùm etiam ſuperetis, diſerta quadam facundia, conſilij maturitate, et rerum vſu. Nam, præterquàm quod ordine quodam, tanquam per gradus, omnes quotquot ſunt Reip. Goudanæ præfecturas ac magiſtratus obieritis, te etiam, mi Ioannes, antiquißimo nobilißimoq́; præfecturæ aggerum collegio, Cæſ. Maieſtas aſſcriptum voluit, idq́; tum ob ſingularem quandam induſtriā, ac in rebus ambiguis expeditum conſilium, tum etiam, ni quid me fallat opinio, ob auitam generis antiquitatem. Siquidem ſi, (vt multis argumentis demonſtrat doctißimus Glareanus) Gallis olim maxima fuerint commercia linguæ Græcæ, veriſimile prorſus erit, ne dicam neceſſarium, των πύργιων, ταυτανπύργιων καὶ σουπύργιων inter reliquas Belgicæ familias antiquitate præcellere, vel hoc ipſo teſtificante nominis etymo. Excipite igitur viri ornatißimi exporrecta fronte opuſculum hoc vobis publicæ vtilitatis ergò deſudatum, quod ſi ſenſero, abundè nobis ſatisfactum erit, neque aliorum verebor iudicia.

Familiæ vander Burch, Tauten-burch, Sou-burch.

dicia. Deus interim Opti. Maxim. vos nostræ Reipub. diu seruet, atque à Sceletyrbica hac lue tueatur. Goudæ Calend. Februarij M.D. LXIIII.

Vobis addictiss.
Ronsseus.

D. THEODORI SOVPYRGII GOVDANI ENDECASYLLABVM AD AVCTOREM.

INgentes tibi Balduine debent
Grates, non homines modò, lienum
Quos inuoluere dira magnitudo
Morbis sæpè solet periculosis:
Verùm & qui Medicæ scientia artis
Nomen perpetuum, decusque adepti,
Doctorum volitant virûm per ora,
Quòd magnis, opera tua, tenebris
Exempti, facili medentur arte
Ex splenis vitio periclitanti.
Quare posteritas tuos labores
Ronsse, Pĕonia vir arte clare,
Extollet meritò, tuumque nomen
Fama post obitum perenne reddet.

Idem ad Libellum.

QVos soleant morbos magni generare lienes,
  Sis licet exiguus, docte libelle doces.
Sed quia nil prodest Medico cognoscere morbum,
  Ni qua curandus sit ratione sciat:
Propterea adiecit solers, qua debeat illud
  Pestiferum tolli, Ronsseus, arte malum.
Vade igitur, multosque tuo medicamine pœnis
  Tristibus eripias, officioque iuues.

D. BAL=

D. BALDVINO RONSSEO REIP. GOVDANAE MEDICO. IOANNES wierus Illust. Cliuiæ Ducis &c. Medicus. S. P. D.

QVOD lucubrationes tuas de Scorbuto mihi miſeris legendas cenſendasq́, ornatiſsime Ronſſee, facis tu quidem pro ſingulari tua humanitate, & animi candore, quem amplector mirificè: illas vt equidem me perauidè legiſſe agnoſco, ita temerarium me fatendum foret, ſi elaborati tui ſcripti dici cenſor velim. Quàm ſit mihi curta ſupellex, non ſum neſcius. Summoperè autem placet is tuus labor, quem ex profeſſo inſtituiſti de Scorbuto, licet anteà contractiùs epiſtola vna doctiſsima hunc tu omnium, quos mihi videre licuit,

licuit, primus explicueris. Perge igitur hanc secare glaciem, atque hos exantlare labores Reipublicæ admodum vtiles: & ne diutiùs supprimantur, curà vnicè. In curatione verò, te paulò velim esse copiosiorem, atque nonnihil dicere de ijs curandi modis, quibus felici successu apud Hollandos, Phrisios, & loca maritima vtitur vulgus. Cùm etiam in tibijs ac genubus præsertim, neruorum rigor ex graui illo imbibito humore obseruetur, contra id symptoma, quemadmodum quoque ad lituras possent fomenta linimentaq; asscribi. Multùm & sæpè de hoc morbo contuli cum doctissimo integerrimoq; Medico D. Ioanni Echtio Coloniensi, vt & cum alijs, quorum audiui iudicia: hinc & scriptum, quod vides, communico, vt legas, aliorumq; videas sententiam.

Tam deprauatè hæc exscripserat puer, vt me plurimùm offenderit: transmitto tamen, vt animum erga te meum ostendam, & quid tuo nomine velim, si modo possum, intelligas. Libenter etiam chartæ in transscribendo calamum applicuissem ipse, at temporis parùm mihi est reliquum, tot profectionibus, & occupationibus alijs auocor: quas autem suffuratus sum horas paucas, libello nostro nuper excuso iam relegendo, castigando & augẽdo impẽdi. Exẽplaria etenim omnia distracta esse scripsit Oporinus noster, & plura à multis desiderari: quapropter orauit ille & hortatus est, vt ante Martini ferias recognitum & locupletatum exemplar transmitterem Baleam, se illud emendatiùs, elegantiùs, auctiusq; impressurũ pollicitus est, ad-

dito

dito copioso indice, & Cæsareo priuilegio. Tu interim in eo, quod feliciter cepisti, audaciùs progredere, pergeq́; iuuare Rempub. Christianã, & in hoc totus sis, vt labor ille tuus mundo innotescat in multam haud dubiè Reipub. vtilitatem. Vale Cliuis vj. Nouemb.

M. D. LXIII.

Generalia quædam in Morbis consideranda. CAP. I.

VONIAM in Stomacaces consideratione tota hæc nostra exercitatio versabitur, non videbitur inconsultum, si à primo orsi ouo, quisnam sit morbus, inquiramus: deinde eiusdem caussas perscrutemur, ac deinceps methodum quandam curatoriam præscribamus: siquidem si, vt auctor est Aristoteles, quatuor potißimum sunt, quæ nos in cuiusq; rei notitiam ceu manu quadam du- cunt, quia, propter quid, si est, & quid est, & priora duo sine posteriorum cognitione haberi nequeant: fieri non potest, vt qualitatẽ, aut caussam eius, quod quærimus, priùs agnoscamus, quàm eius naturam veramq; essentiam: & absurdum prorsus sit, morbi alicuius curam suscipere, cuius naturam & originem ignores: neque sufficit dixisse, morbum, aut in instrumentarijs, aut similaribus consistere particulis: & rursùm, eundem aut ex defectu eius, quod adesse debebat, aut abundantia eius, quod non erat necessarium, fieri: aut, sicuti Asclepiades, in meatuum genere sanitatem & morbũ reponere, nisi, quẽadmodum docet Galenus, sumpto inditio ab excrementorum specie, doloris proprietate, tumoribus præter naturam, actione læsa, vitio coloris, quod sequitur, vel in vniuerso corpore, vel in vna aliqua parte, & proprijs accidentibus lo- cum

ἀναλυτικῶν ὑστέρων B.

Lib. II. de loc. aff.

cum affectum, atque adeò morbum ipsum tandē deprehendamus, ac deinde ut ex locorum varietate, anniq; constitutione, morbos & præsagire, & eorundem essentiam dijudicare poßimus. Alia nanq; natura est morborum austrinam constitutionem subsequētium, alia borealem, vt docet Hippocrates. Siquidem, si austrina fuerit hyems, & pluuiosa, ver autem aridum, & brumale, mulieres, quibus instat in vere partus, ex qualibet occasione abortiūt: & cùm hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuium, & austrinum, æstate existēt febres acutæ, lippitudines, & dysenteriæ. Ad hæc alij vliginosis, alij campestribus apricisq; locis, in metu esse solent morbi: nā Cranō, cuius in epidemijs meminit Hippocrates, pestilentibus & putridis morbis maximè fuit infestata, quòd in loco concauo, & meridionali sita esset, & auersa à ventis aquilonijs subiectaq; ventorum tranquillitatibus, quas νηνεμίας vocant. Et rursum, qui loca edita apertaq; incolunt, tardiùs senescunt, sicuti qui caua palustriaq;, ocyùs: ac locis palustribus vlcera capitis celeriter curari, crurumq; tardè auctor est Aristoteles. Præterea Bononiæ, quantumuis leuia capitis vulnera, lethalia esse conspicimus: Romæ contrà, quantumcunq; magna sint, facilē curationem admittere: adhæc Romæ tibiarum, vel leuißima vulnuscula, vix curantur: Bononiæ, etiam maxima, ocyßimè sigillantur: & Ferrariæ ac Venetijs perpaucæ percipiuntur crises: Anco-

Sect.3. aph.12.

Lib. 2. sect.1.

Prob.sect. 14.pr.6.

Anconæ autem, vel in ipsa hyeme, frequentissimæ visuntur. Adeò rectè Hippocrates scriptum reliquit, quod quicunq; artem medicam integrè assequi velit, primùm quidem temporum anni rationem habere debeat, quantùm potentia quodlibet eorum valeat: non enim simile quicquam in ipsis existit, verùm differunt inuicem propter varias, quæ in ipsis fiunt, mutationes: Deinde vẽtorum calidorum & frigidorum, maximè qui ex his, omnibus hominibus sunt communes, & mox, qui in vnaquaq; regione sunt indigenæ, & proprij. Neq; verò negligentiorem sese circa aquarum facultates cognoscendas exhibere conuenit: quemadmodum enim gustu differunt, & põdere, ac statione, sic quoq; virtute, aliæ alijs longè præstant. Quare si quis ad vrbem sibi incognitam perueniat, circumspicere oportet eius situm, quomodo scilicet ad ventos, & Solis exortus iaceat: non enim æquales vires sunt ad septentrionem sitæ, & vergentes ad austrum: neque eius quæ Solem exorientem, & quæ eundẽ occidentem spectat. Multùm siquidem differt Asia ab Europa secũdum naturas omniũ ex terra nascentiũ: solent etenim Asiani Europeis multò esse mansuetiores, timidiores, atq; effeminatiores, quod Aristoteles per ἀντιπερίστασιν fieri contendit, Hippocrates temporum æqualitati, aut inæqualitati acceptum fert. Consueuerunt etiam nonnunquàm vitia aliqua repentè gigni in certa aliqua terrarum parte, membrisq; hominũ

Lib. de aëre, aqua & locis.

Prob. sec 14. pr. 16.

Lib. de aëre, aqua & locis.

cer-

Lib.7.cap. 50. & lib. 26.cap.1.

certis, vt auctor est Plinius, vel ætatibus, aut etiã fortunis, tanquàm malo eligente, hæc in pueris graßari, illa in adultis, hæc proceres sentire, illa pauperes: nam splenitides vliginosis præsertim locis, in metu esse dicit Hippocrates, & hodie in Stiria & Carinthia ob vitiatas mineris aquas, homines struma & bronchocele adeò affici contingit, vt voce priuẽtur. Plinius Elephãtiasin peculiare Aegypti malum vocat, neq; ante Pompei magni tempora Italiam inuasisse demonstrat: Carbunculum idem Narbonensi prouinciæ familiarẽ dicit, ac primùm in Italiam venisse L. Paulo, & Q. Martio censoribus. Præterea lichenas seu mentagram ante Tiberij Claudij principatum Italia non vidit, quodam Perusino equite Romano quæstorio scriba, ex Asia contagem eius importante. Ita solet natura varietate rerum ludere, & semet oblectare: & quemadmodum varias formas, monstrososq; partus producit, ita varios interdum, & nouos morbos parit, & alios in nobis desinere sinit: argumento esse potest morbus, quẽ Gemursam appellare solent Prisci, cuius vel nomen ipsum obliteratum esse ostendit Plinius.

Lib. de aër.aq.& loc.

Lib. 26. cap.1.

Lib.26. cap.1.

Quis morbus sit Stomacacaxia dicta, & quo nomine apud Hippocratem appelletur.

CAP. II.

LINIVS Naturalis historiæ libro, nec bestiarum, inquit, scelera ad nocendum sola sunt, sed interim aquarum quoq;, & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis solus, qua pota, intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genubus dissoluerentur. Stomacacen Medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Id vitium hodie paulò latiùs serpsit, & confines aliquot regiones inuasit, Hollandiam dico, Daniamq;: &, sicuti audio, Flandris, Brabantisq;, hactenus tamen incognitum, paulatim innotescere occipit. Hippocrates sub finem secũdi libri prædictionum, Plinij Stomacacen hãc, & Sceletyrben graphicis admodùm his verbis depingit, ac magnitudini lienum acceptas fert. Quicunq;, inquit, dum neq; febricitant, neque decolores sunt, sæpè & verticem, & tempora dolent, si non alium habuerint manifestum abscessum in facie, aut grauiter loquantur, aut dentes doleant, his sanguinem per nares erupturum expectandum est. Quibus verò ex naribus sanguis fluit, hi, etsi alioqui sani esse videntur, hos autem, vel splenem in tumorem eleuatum habere comperies, vel caput dolere, vel splendicans quiddam ipsis ob oculos versatur. Plerisq; verò horũ simul & caput, et splẽ, hoc modo se habere apparẽt. Gingiuæ vitiatæ, & ora graueolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunq; ve-

Lib. 25. cap. 3.

Lib. 2. prędict.

rò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neq; oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent, atq; ex his cicatrices nigras. Cornelius Celſus Latinus
Lib. 2. cap. 7. meritò Hippocrates dictus, eandem ſententiam ſic reddidit. Quibus ſæpè ex naribus ſanguis fluit, his aut lien tumet, aut capitis dolores ſunt, quos ſequitur, aut quædam ante oculos, tanquã imagines, obuerſentur. At quibus magni lienes ſunt, his gingiuæ malæ ſunt, & os olet, aut ſanguis aliqua ex parte prorumpit: quorum ſi nihil euenit, neceſſe eſt in cruribus vlcera, & ex
Celius lib. 3. Chramõ cap. 4. Aeſculapi⁹ cap. 34 his nigræ cicatrices fiant. Poſſumus & huc accommodare, quæ Celius ille Methodicus Siccenſis, & Aeſculapius ſcribunt: ſiquidem alter de lienoſis loquens, præterea, inquit, oris fœtor ægrotantes afficit cum gingiuarum putrefactione, & defluxione. Sectarum principes meminerunt tenuari etiam cutem ventris, & venas nigras apparere, atq; craßiores, et in cruribus vlcera difficilè in cicatricem, vel indecenter venientia. Alter verò, quando inquit, intumuerit pars ſplenis, vſq; ad ſiniſtrum inguen, & præcordia ipſa vſq; ad iugulum dolent, & ex vicinitate aliud latus dolet, cum colore pallido & liui-
Aeginet. lib. 3. cap. 49. Aëtius Tetra. 3. ſerm. 3. cap. 7. do, exinde tumeſcit totum corpus, cum oris fœtore, in capite. Ante omnia difficultas pedum. His per omnia reſpõdẽt, quæ Paulus ex Aegina medicus, & Aëtius nobis tradiderunt, quæ breuitatis gratia volens, omitto. Poterat enim ſolius

lius Hippocratis, vel Celsi locus satisfecisse, nisi auctorum hac congerie manifestum prorsus reddere voluissemus, Plinium morbi potiùs symptomata, quàm morbum ipsum descripsisse, neq; satis animaduertisse ipsius originem: dum, sicuti rationalis sectæ diligens vsqueadeo inquisitor non fuit (vt bona tanti viri venia dicam) ea, quæ ab alijs experientia, aut fortuito aliquo casu, comperta essent, sedulò obseruare maluit, quàm singulorum perscrutari caussas. Si enim magno existente liene, sanguinis eruptio per nares, non fiat, verisimile est, sanguine illo impuro ad inferioris regurgitante, partes coxas, atq; tibias, nō secus, ac sentina quæpiam, eundem recepturas, atq; inibi (solet enim cutis similis efflorescere humoribus) sui vestigia relicturum: & si, qui peccat humor, acrior sit, corrosa paulatim carne, vlcera producturum, quæ & difficilem recipiāt curationem, & si consolidentur, post se cicatrices relinquant nigras, quod vitium loco iam citato Plinius Sceletyrben vocitat. Solent nanque ita affecti, vacillante ac titubante gradu progredi, solutis quodammodo in genubus neruorum compaginibus: sin impetu quodam ad superiora feratur humor melācholicus, è sinistra nare sanguinis fluor subsequetur, qui, nisi diutiùs durauerit malum, morbum per se frequenter soluit: & quantumuis non liberet, viam tamen sternit ad faciliorem curationem. Verùm si sanguinis eruptio, nec è naribus, nec hæmorrhoidibus (asso-

Lib. 25. cap. 3.

let siquidem per has sex illa melancholica expurgari) nec aliundè subsequatur, tum demùm necessum est gingiuas vitiari, & os malè olere, & splendicans quid ob oculos versari, succo illo gingiuas inficiente, atq; exedente, & fuliginosis vaporibus cerebrum petentibus: quod vitium Plinius Stomacacen, vulgus medicorum corrupto vocabulo Stomacacaxiam appellat, ac si intelligant, vti suspicor, τὴν τοῦ στομάχου κακεξίαν, quòd magna ex parte cibū auersentur ægri. accidens profectò, non huic tantùm, sed & omnibus ferè in genere morbis commune, quod quàm sit friuolū, quiuis, vel tenuiter in re medica versatus, facilè consequetur, cùm potiùs Græcæ dictionis Etymon ad os deprauatum referēdum sit, quò & Danos allusisse verisimile est, dum vitium hoc Scerbock appellitant. Hollandi tamē
Tetr. 3. Aëtium sequuti, Scuerbuyck, tanquam ventris
ser. 2. rupturam, aut ramicem dicere maluerunt.
cap. 7.

Quod aliud sit Stomacacaxia ab Icteritia nigra. CAP. III.

QVI Stomacacen aut Magnos lienes, aut vtut vocare libuerit, Icteritiam nigram esse cōtendunt: quantùm ego quidem conijcere possum, tota errant
Lib. de via, neq; satis perspectam habent Arquati nigri
Sympt. naturam. Nam sicuti bilis, vt auctor est Galenus,
caus. si in vna aliqua duntaxat parte redundat, Erysipe-

ſipelata, & Herpetes excitat, ſin per vniuerſum corporis habitum exuperet Regium morbum, quem Græci ἴκτερον nominant, procreat: ita non vocabimus ſtatim Icteritiam nigram, vbi nigro quodam liuore ſuffundātur tantùm coxæ, tibiæ, aut, quod ſemel vidiſſe contigit, brachia, niſi facultas attractrix lienis infirma fuerit, et in meatus, per quem atræ bilis excrementum, ceu limū ſanguinis, naturaliter eliciebat, obſtructus ſit: nam alioqui vbi in vniuerſo corpore atra bilis fuerit, loco iam allegato, Galenus Elephantiaſin ſubſequi magna ex parte dicit, ſicuti, ſi in vna aliqua parte, Cancrum. Neque quiſquam, quod ſciam, veterum præter Hippocratem, & Paulū ex Aegina medicum, ſuffuſionem hanc atræ bilis per vniuerſum corpus proprio nomine compellauit. Nam etiamſi Galenus ob ſplenis vitia corpus vniuerſum colore ſubatro ſuffundi concedat, proprium tamen nullum nomen eidem affectui attribuit, cùm anteà pallidæ bilis ſuffuſionē, Regium vocari morbum dicat, atq; ob id omnes ferè ad vnum, proprio carere nomine dixerunt, cuius euidētiſsimum teſtimonium nobis dat Auctuarius: nam qualem, inquit, in hepate arquatum creari diximus, talis etiam affecto liene oritur, vbi eius humor in totum corpus diffunditur, verùm nigriore colore inficitur, caretq; hic affectus proprio nomine. Qui hoc Arquato corripiuntur, nonnulli in ſuppallidum, alij viridem, quidam liuidum, aut nigriuſculum

D. Ioānes Vvierus ſcripſit nobis ſuffuſiones has in brachijs ſe frequenter vidiſſe, nonnunquàm etiam in ſiniſtro latere circa lienis regionē.

Pau. lib. 3. cap. 49.

De locis aff. lib. 5. cap. 7.

Meth. med. lib. 1. cap. 11. & lib. 4.

colorem mutantur, pro humoris peccantis natura, aut conditione. Perperam igitur Arquatum nigrum vocabimus, nisi per vniuersum corpus, ac præcipuè faciem, ater quidam color suffundatur, quod clarè in hunc modum Hippocrates testatum reliquit. Color, inquit, sit niger circa faciem, & maximè circa partes, velut in vmbra, occultatas, & oculi cum virore pallidi, itemq; lingua infernè, & sub lingua crassa, & nigra, &c. Et Paulus Aegineta μέλανα ἴκτερον (sic enim appellat) esse dicit, quoties ater sanguis per totum corpus sese spargat, quod in Stomacace nostra, aut Sceletyrbe nequaquã fieri videmus: siquidem, etiamsi vsu veniat interdum præcedente λόρδωσι, quam elumbationem aut lumbaginem vocant Latini, coxas, vẽtrem, lumbos, atro quodam colore infici, gingiuasq; adeò affici, vt consortij lege ipsum palatum non rarò coafficiant, nunquàm tamen quisquam Sceletyrbicum vidit, cuius oculorũ albũ, in liuidũ, subpallidũ, aut nigriusculũ colorẽ mutaretur, et cuius genæ cũ tota corporis compage, alio tingerẽtur colore. Et quamuis Galenus Regium morbũ, qui ab atra bile fit, nigriorem esse dicat. Itemq; vlcerum cicatrices nigras, non statim hinc inferendum erit, in icteritia nigra vlcera fieri, atq; ex his cicatrices nigras, sicuti in Sceletyrbe fieri assolet: sed videtur Galenus nigras cicatrices quodammodo à Regio morbo seiunxisse (sunt enim distinctæ inter se periodi) atq; id voluisse, quod vlcera, si quæ

Lib. de Morb. 2.

Lib. 3. cap. 49.

Lib. 2. de Nat. fa.

si quæ lienis vitio oriantur, cicatrices nigras, tanquàm melancholici humoris vestigia relinquere soleant. Verisimile igitur est, sicuti omne excrementum sui generis morbum creat, ipsumq; pro sui natura varia solere subsequi excrementorũ genera, ita Magnos hosce Lienes, ad extimas corporis partes, pedes dico, pulso melancholico humore, inibi pro sui natura morbũ cõciliare, quemadmodum iam ante Galeni auctoritate diximus, si in vno aliquo loco bilis fuerit atra, in metu esse cancrum: ac proinde vbi crura, & coxas petierit, humorem, vbi aliquamdiu delituerit, tandem quodammodò efflorescerem, atq; semet exerere. Solet siquidem, vt docet Galenus, cutis similis efflorescere humoribus, vnde & certißimam succi cognitionem ex colore dari dicit: nam si corpus solito albius effectum sit, pituitosum abundare succum indicat, si pallidius aut flauius, biliosum: ita si ad rubicundius, quàm pro natura, sit mutatum, sanguinis abundantiam subesse, sicuti si ad nigrius, quemadmodũ in Scelctyrbe contingit, nigram superesse bilẽ ostẽdit. Lib. 4. Sanit. tuẽ.

Quod Stomacace nõ sit voluulus Hęmathites, vt suspicatur Ioannes Langius. CAP. IIII.

IOANNES *ille Langius Palatinorum Rheni Archiatros, vir, si quisquam alius,* πολυΐστωρ, *& maximi exactißimiq; iudicij, atque, vt ipsemet* Epist. Medi. misc. 2. Epist. 13. & 14.

de se scribit, παλαιόφιλος, dum nouos oriri morbos, quorum saltem antea vestigia non apparuerint, inficiatur, ac singulos, qui hodie grassantur, ad aliquem eorum, qui ab Hippocrate, Galeno, aut alijs antiquioribus recensentur, reducere conatur, Stomacacen ad tertiam Hippocratici Voluuli speciem, quam Hæmathithen vocat, refert, adeoq; clarè ab eodem descriptam dicit, vt penicillo vix possis meliùs depingere, produ-
Hipp. de morb. inter. citq; in medium Hippocratem sic scribentem. in hoc morbo, inquit, accidunt, vt ex ore malè oleant, à dentibus gingiuæ discedunt, & à naribus sanguis profluit, aliquando ex cruribus vlcera pullulant, & alia sanescũt, alia emergunt, & cutis extenuata nigrescit. Scita me Hercule morbi delineatio, nisi idem senex statim subiunxisset (est autem ad laborandum, & deambulandum prõptus) quod diuersum quid à Stomacace innuere videtur. Nam quantumcunq; Sceletyrben à Stomacace seiungas, quod & facit Langius, (quod tamen vix fieri potest, cùm eandem caussam, eandemq; sedem primariò affectam consequantur) vix tamen è multis milibus vnum reperias, qui Stomacace, aut Sceletyrbe, laborans, ad laborandum, ac deambulandum promptus sit, quod humor ille melãcholicus, per se segne corpus reddat, atq; ad actiones pigrum. Neq; me mouet, quòd Galenum, aut eum quisquis tandẽ fuerit, qui definitiones medicas conscripsit, in medium producat, sigillatim de Sceletyrbe scribentem,

tem, atque eam inter resolutionis species, licet non satis propriè, referentem: siquidem cùm læsa, vitiatáq; tantùm sit actio, pedibus cruribusq; non absolutè sibi constantibus, verùm quodammodo vacillantibus, non autem in totum abolita, deperditáq;, sicuti in resolutis fieri demonstrat Galenus, (dicitur enim, vt idem docet, neruorum resolutio, potißimùm vbi motus deperditus sit, quanquam et si sensus duntaxat pereat, & sensus simul cum motu, resolutionem quoq; nominare soleant) non satis propriè Sceletyrben Paralysin dixeris, quando neq; sensus, neque motus prorsus perierunt: rectiùs certè, vt Etymon vocabuli indicat, oßium perturbationem appellaueris, quando confusa quædam atq; interturbata, neque recto ordine progrediens censenda potiùs sit motio, quàm motus abolitio: si tamen alicui diminutam paralysin nominare lubeat, non multùm refert, atq; per me, quantũ eius fieri potest, integrum est: permittimus enim lubenter cũ Galeno vnicuiq; pro arbitrio nominibus vti, dũmodò in cognitione laborãtis particulæ non aberremus. Verùm, antequàm vlteriùs progrediamur, Auctorem Medicarum definitionum satiùs erit semel audiuisse. Scelotyrbe, inquit, species est resolutionis, qua erectus ambulare homo non potest, & latus aliàs in rectum, quandoq; sinistrum in dextrum, nonnunquàm dextrum in sinistrum circumfert, interdum quoque pedem non attollit, sed attrahit, veluti ij, qui magnos cliuos

De loc. aff. lib. 3. cap. 10. & Celius method. chro. lib. 2. cap. 1.

ascendunt. Esto demus Sceletyrben esse resolutionis speciē, an statim hinc inferendum erit, primarium affectum, aut in genubus neruorum compaginibus dissolutis, aut in spinæ medulla consistere? minime. Videmus enim cerebrum, ac spinalem medullam lege consortij alijs membris, & præsertim visceribus, coaffici: nam epilepsiam, apoplexiam, atq; ex hac paralysin oriri certum est, ventriculo, eiusq; præsertim ore primario affecto: sic Galenus grammaticum quendam iuuenem, quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam sustineret, aut irasceretur, morbo comitiali correptum refert. Et quod de Stomacho diximus, idem de Liene, et Hepate pronunciatum volumus: nam quantumuis aliquis hîc obijcere poßit, stomachum cerebro, & rursum cerebrū stomacho facilimè affectiones suas transmittere, propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem, per quos, vt docet idem Galenus, etiam sensus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partium, acutior est: reliqua verò viscera non item. Huic responsum volumus ex Galeno, puero cuidam cùm à crure morbus comitialis oriri cōsueuerat, purgato probe corpore, membroq; in medio ligato, supra eam partem, quæ videlicet primaria dispositione erat affecta, ac deinceps medicamēto, quod ex Thapsia aut Sinapi fit, applicito, acceßionem, quæ quotidie inuadere cōsueuerat, penitus interceptam fuisse. Ac proinde, si

De locis aff. lib. 5. cap. 5.

De loc. aff. lib. 3. cap. 5.

De loc. aff. lib. 3. cap. 7.

cruci consentire potest cerebrum, multò magis iecinori, ac lieni, quibus ex sexto neruorum pari neruos non pœnitēdos transmittit: vt interim venarum consortiū omittam, per quas modò sanguis, modò melancholia ad cerebrum transmittitur. Huc adde, quod Hippocrates gibbositatem, quæ infra septum transuersum fit, solui dicat, quoties varices in cruribus fiunt, aut in vena iuxta poplitem, succo illo, vt in commēto eiusdem loci docet Galenus, ad hasce venas delato: consueuit siquidem magna ex parte Varicum origo esse sanguis melancholicus, quòd cùm ita sit, non mirum est, liene primariò affecto χορδώσιν interdum, atq; Sceletyrben accidere, genuum compaginibus quodammodo dissolutis: solet etenim frequenter, si melancholici humoris copia grauetur, eundem ad crura coxasq; remittere. Sic Hippocrates Magnis Lienibus, et secūdæ & tertiæ splenitidis speciei, in cruribus vlcera in metu esse dicit. Et Paulus Aegineta ijs, qui Lienis obstructione laborant, vlcera in cruribus oriri dicit, quæ cicatricem non recipiant.

Lib. de Art.

Lib. 2. prędict. & de inter. affect.

Lib. 3. cap. 49.

De caussa Stomacacaxiæ. CAP. V.

QVANQVAM Galenus caussas modò in προηγουμένας, id est præcedentes seu internas, quod in ipso videlicet animalis corpore consistant, & προκαταρκτικάς, id est euidentes, quod extrinsecus ad-

Lib. 1. Meth. & Lib. 2. de Morb. caus.

Lib. 4. meth. aduenientes vehementer alterent, & immutent corpora, diuidere soleat, contendatq; absurdum prorsus esse, curationis indicationem ab externa aliqua caussa sumere, cùm tamen ad affectus cognitionem plurimùm conferat: Interdum etiam idem caussas in gignentes, & augētes dispescat, animaduertendumq; doceat in omni morbo, num effectrix caussa desierit, vel etiamnum agat, adeoq; ipsos morbos tum augeat, tum faciat. Nobis generali definitione satis erit appellasse Caussam, omne id, quod quocūq; modo morbo aliquid confert, quemadmodum austrinam & pluuiosam hiemem, si ver aquilonium subsequatur, abortus caussam dicere solemus: ac proindè magnorum Splenum caussam, partim ad victus intemperantiam, partim ad corporis totius constitutionem, partim ad regionem, atque anni constitutionem referemus. Ad Regionem quidem, quòd vliginosis locis excrescere soleant lienes, vt auctor est Hippocrates, & post eum Aëtius: siquidem Hippocrates paßim, tū potißimùm libro de Aëre, aqua et locis, Hepatitides, Splenitidesq; palustribus locis acceptas fert: Et Aëtius, vbi inquit, humida affectione Splen detinetur, atq; ea vbi amplius inualuerit, in tantum eius incrementum facit, vt etiam ventrem pertingat, & hepar. Consueuit autem humida dispositio circa lienem cōsistere, ab immodicè humectantibus, dieta, exercitio, aëreq;, & locis: oboriri solet & his, qui circa palustres habitant locos. Ab hoc non dissonat,

Lib. 4. & 7. Meth.

Hip. aph. Sect. 3. aph. 12.

Lib. de aëre, aqua & locis.

Tetra. 3. serm. 2. cap. 7.

Huiusmo di splenes se vidisse meminit Realdus Colūbus

nat, quod loco iam citato Hippocrates ſcribat Phaſianos (eſt autem Phaſis fluuiorum omnium ſtagnantißimus) pallidum ſemper præ ſe ferre colorem, velut hi, qui Regio laborant morbo. Corporis porrò cōſtitutioni, acceptas ferimus Splenitides, tum quod morbus hic, non ſecus ac Podagra, aliiq; hæreditarij morbi, hæreditario quodam iure ſoboles inuadere ſoleat, tum quod corporis compages, ſi melancholica ſit, aut non ſatis compacta, ſed quodammodo fungoſa, oportuniſſime ſe habebit ad lienum excreſcentias. Solent enim, vt auctor eſt Hippocrates, morbi alij ad alia bene maléue ſe habere. Victus autem rationem cauſſam dicimus, quod ea potißimùm, vt auctores ſunt Hippocrates, et Galenus, et poſt eos omnes, quotquot extant, claßici ſcriptores, ad morborum procreationem plurimùm conferat. Nam Elephantiaſin Galenus in Alexandria plurimùm generari auctor eſt, ex victus ratione: comedunt enim, inquit, farinam elixatam, & lentē, cochleas, & alia plura ſalita, nonnulli etiam ex ipſis carnes aſininas, & alia eiuſmodi, quæ craſſum, & atræ bilis humorem generant. Et ſi ita de Elephantiaſi Galeno pronunciandū videtur, cur nobis idem non liceat de Lienum excreſcentijs? quādo Aëtius aquæ largiorem potum, & holera humectādi vi prædita, ad Splenis magnitudinem plurimùm conferre dicat? Et ſi ſolius aquæ potus, holerumq; largior vſus Aëtio ad procreationem magnorum ſplenum ſatisfaciant, cur nobis

lib. Anat. 15. ita vt 20. librarū pōdus vnus lien excederet.

Aph. ſect. 3. apho. 3.

Lib. de natu. hominis.

Gal. de bo. & ma ſucc.

Lib. 2. ad Glauco.

Tetra. 3. ſerm. 2. cap. 7.

bis non liceat dicere, Hollandis, tum ob victus intemperantiam, tum ob aëris, lociq; qualitatem (vt corporis constitutionem laxam quodammodò, & fungosam omittam) maximè esse infestas Splenitides? satis enim superq; notum est, eosdem cibis nimis quàm melãcholici succi vesci: nã præter aquaticas volucres, quarum apud eos quotidianus vsus est, etiã fumũ, si dicere liceat, deglutiunt, dum bubulas carnes (vt in septẽtrione nostro fieri assolet) sale priùs conditas, fumo exponunt, atq; eas vsu exigente comedunt: ferculum me hercule, si quod aliud, melancholico succo materiam suppeditans. Nam etiamsi quàm maximè boni succi sit, id quod fumo asseruatur, perfumatione, vt sic dicam, aliam quandam naturam induit, atq; innato succo orbum, atri humoris caussa efficitur. Ceterùm anni cõstitutionem ad Lienis augmentum facere dicimus, quòd etsi omnibus tempestatibus inuadat, longo tamen rerũ vsu, & experientia edocti comperimus, humidum ac austrinum cæli statum ad Lienum excrescentias plurimùm facere. Anno enim à redempto mundo 1556, cùm toto anni decursu pluuiæ, himbresq; essent, flaretq; Auster ac Fauonius, insequente anno plurimos Sceletyrbe ac Stomacace inuasit, atq; ita inuasit, vt multos in vitæ discrimen redegerit: & ne longiùs petantur exempla, anno
An. 1562. superiore, cùm pluuium esset cælum, hoc anno frequentissimas & molestissimas vidimus Sceletyrbes, & Stomacaces. Vt hinc manifestũ prorsùs

ſus ſit, morbum hunc ſemper quidem eſſe Endemium, (voco autem Endemium, ſicuti ſolet Galenus, eum, qui ex aëre patrio, vel aquis, quibus tota regio vtitur, prouenire ſolet) interdum etiam Epidemium, non tamen peſtilentem. Videmus ſiquidem, humida præcedente cæli conſtitutione, paßim graſſari, ac contagem alijs leuißima etiam de cauſſa immittere: adeò rectè quidam aërem, et victus rationem, potißimas morbi cauſſas appellauit.

Gal. comment. in lib. de morb. vulg. & de ratione vict. in morb. ac.

Quibus ætatibus maximè moleſta ſit, & quo anni tempore potiſsimùm inuadat. CAP. VI.

MORBI quidem omnes in omnibus fiunt temporibus, quidam verò magis in quibuſdam ipſorum, & fiunt, & excitantur, vt ait Hippocrates: Sceletyrbe Vere potißimùm, ac autumno acceſſiones ſuas facit, Vere quidem atra bile ex profundo corporis, & partibus principalioribus ad exteriores & ignobiliores lata. Sic Hippocrates, vere furores, atram bilem, & lepras accidere dicit: Autumno verò quod id temporis atra abundet bilis, quæ magnorum, vt diximus, lienum cauſſa eſſe ſolet. Nam Hippocrates autumno febres quartanas, atq; erraticas, & magnos lienes, (ita enim τὸ σπλῆνες hîc interpretatur Galenus) fieri dixit. Solent tamẽ vernæ acceßiones mitiores,

Aph. sect. 3. aph. 19.

Sect. aph. 3. aph. 20.

Sect. aph. 3. aph. 22.

res, ac breuiores esse, autumnales longiores, & periculosiores, & quæ in vitæ discrimen ægrum interdum trahant. A etatibus omnibus familiaris est, senili tamen grauior, quanquam consistentē frequentiùs infestet: pueris Stomacace frequens est, Sceletyrbe non item.

De vlcere Sceletyrbico. CAP. VII.

Vandoquidem, qui magnis vexantur lienibus, vlceribus, quæ difficulter cicatricem recipiunt, ex Hippocrate obnoxios diximus, malignorum vlcerum natura inquirenda est, vt ita tandem ad cognitionem Sceletyrbici deueniamus. Solet porrò
Lib. 4. Meth. Galenus malignum vocare vlcus id, quo humor acris fertur, & vbi locus vlceratus vitiatus adeò est, vt quicquid recipit, corrumpat, vnde & κακοήθεις cauum appellat, vt quod ex corrosione natum est. Prætereà, Hippocrates Vlcera maligna
Lib. de vlcer. intelligere solet, per ea, quæ aut vinciri debent, aut inueterauerunt, aut exedunt, aut quæ alioqui serpunt, in quo albo, quòd Sceletyrbica collocanda sint: nemo, vt opinor est, qui negare possit, præsertim, quòd vlcera omnia, quæ ab atra nascuntur bile, periculosa vocare soleat Hippocrates: sic Dysenteriam, quæ ab atra bile fit, le-
Sect. aph. 4. ap. 29. thalem dicit in aphorismis, quòd, vt in commento eiusdem loci docet Galenus, à Cancro vlcerato parum differat. Est etenim adeò pernitiosa,

atq;

atq; maligna melancholia (de ea loquor, quæ flauæ bili vehementer assatæ originem suam tribuit) vt in terram compacta, fermenti more, ac quodam quasi æstu efferuescens, eandem iactet, & excutiat, & quæ parti alicui corporis sese affigens, adhærensq;, eandem corrodat, atq; exulceret, ac semper vlteriùs serpat. Nos igitur, quoniam paulò latiùs maligni vlceris nomen patere videbatur, Sceletyrbicum ad particularius aliquod reducere conati sumus: Et quoniam chiroma, telephia, cancri, phagedenæ, ad maligna referri soleāt vlcera, deprehendimus tandem eadem, quæ antiquis Telephia dicebantur, esse quæ hodie Sceletyrbica vocamus. Nam quamuis Galenus, et Paulus ex Aegina medicus, Telephia cō dicta dicant, quòd in tali vlcere Telephus consenuerit, non obstat, quò minùs eadem Sceletyrbica, & Telephia vocemus. Est enim verisimile, Telephū doloris, temporisq; pertæsum, omnem mouisse lapidem, nullisq; pepercisse laboribus, quò congruum aliquod medicamen reperiret, ac tandem senio confectum reperta herba, quam sibi cognominem fecit, pristinam recuperasse sanitatem. Est adhæc nimis quàm notum, Telephiū herbam, à Telepho esse inuentam: vocamus verò Telephium eam, quam cochleariam appellat vulgus, quòd multis notis cum Dioscoridis descriptione conueniat, quanquam non desint, qui fabariam dictam esse contendant. Est autem abstergendi, & detergendi facultate præditum Tele-

Gal. de atra bile & cōm. in lib. prædict.

Gal. lib. 2. & 14. Thera.

Pau. lib. 4. cap. 46.

Dios. lib. 2. cap. 12.

 phium,

Lib. 8. simpl. phium, vt docet Galenus, & ad putrida conuenit vlcera, & Leucas & Alphos cum aceto abstergit. Plinius naturalis historiæ libro, vulneribus & fistulis prodesse auctor est. Paulus Aegineta, vt alios omittam, vlceribus putredinem expertis vtile esse docet: & hodie multiplici experientia compertum est, non tãtùm assumptum, sed & foris applicitum Telephium, Sceletyrbicis plurimũ prodesse. Ita, vt hinc certissima quadam cõiectura constanter affirmemus, Sceletyrbicum vlcus idem esse, quod olim Telephium dictum est.

Lib. 28. cap. 13.

De Magnorum Lienum vniuersali curatione. CAP. VIII.

Lib. de sang. mis. cap. 2. & Lib. 4. de Sanit. tuẽ.

QVANQVAM Galenus, tanquam lege quadam vetet, ei venam tundere, cui sanguinis moles plurimum à qualitatis mediocritate recessit, aut si cui (si permistos humores conferamus) bonus ac purus sanguis paucus est, reliquus verò succus plurimus, quẽadmodũ in lienosis, vbi diutiùs perseuerauerit malum, accidere videmus: tamẽ, quoniam in principio naturæ ipsius ductu, sanguinẽ per nares profundi contingit, consultum prorsùs fuerit, statim in initio, & ante omnia sanguinis missionem procurare, idq́;, quòd omnes simul vitiosi humores expurgentur. Est enim talis sanguinis missio, vt docet Galenus, quæ omnes humores

Sect. 2. aph. Aph. 17. & lib. de ratione vict. com. 11.

mores æquabiliter euacuet: nõ enim quemadmodum purgatio, ita venæ sectio, vitiosum quempiã humorem seligit, ac detrahit. Detrahendus autem sanguis erit à vena media brachij, quod è directo erit, quòd hæc, tum loci vicinitate, tum fibrarum rectitudine, facilimè, atq; ocyßimè crassum sanguinem è maioribus venis, atq; ipso potissimùm liene euacuabit. Si tamen melancholicus hic sanguis ad coxas iam defluxerit, omninò suaserim venam poplitis, aut malleoli tundere, vt materiam ibi quodammodo fixam euacuemus: siquidem, etsi sanguinis mißio, quæ per venam nigram obitur, nonnullis sufficienter, vel ex ipsis cruribus attrahere posse videatur, hoc certũ est, propter distantiam loci reuelli potiùs, atq; aliò trãsferri, quàm è corpore euacuari, quòd & ipse Galenus multis paßim argumentis conuincit. Sanguine, prout vires, & morbi ratio fert, euacuato, non fuerit inconsultum, hoc, aut simili aliquo decocto materiã fluidam reddere, quod recipit, corticum radicum capparis, fraxini, singulorum drach. ij. seminũ anisi, feniculi, singulorũ drach. ß. quatuor seminũ frigidorũ maio. singul. drach. j. herbæ Britãnicæ cũ radicibus manip. j. et alterius dimidiũ, telephij, nasturtij aquatici, absinthij vtriusque, vulgaris dico & pontici, chamedrios, teucrij, sing. manip. j. quinq; generum mirobalanorum sing. drach. j. asari, thymi, epithymi, sing. pugil. j. florũ genestæ, manip. dimidiũ. sennæ Alexand. vnc. ß. facta omnium decoctione, prout ars

Lib. de rat. vict. com. 11.

exigit, in aquæ sufficienti quantitate ad lib. vnã, & vnc. iiij. patienti matutino & pomeridiano tempore, colaturæ eiusdẽ propinabimus ad vnc. iiij. Si tamen hoc alicui, tanquàm nimis laboriosum, ac varium, suspectum fuerit, poterit solius telephij, chamedrios, & absinthij decocto, rem experiri: solent enim medicamẽta, quò simpliciora sunt, eò efficaciùs vim suam, atq; energiam exercere. Præparata materia, à mitioribus medicamentis incipiendum censeo: solet etenim in initio melancholicus humor respuere acria, vehementiaq́; medicamenta, atq; ijsdem quodammodo irritari, exacerbariq́;. Sumendæ igitur erunt medicamenti Diasennæ drach. vj. aut vij. aut prout patiens ferendo est. Deinde vbi morbus paululum inclinauerit, tutò ad vehementiora transeundum est, obseruata hypothesi, quæ à robore virium sumitur: sumendum igitur est dilutum, aut infusum rhabarbari, & agarici in pastillos redacti, cũ drachm. j. aut. ij. diasennæ, aut antidoti Hamech. Proderit deinceps vsum fuisse eclegmate, quod recipit, myrobalanorum conditarum vnc. j. conseruæ florum genistæ, vnc. ß. conseruæ telephij, vnc. j. ß. radicum buglossi conditarum drach. 61. specierum lætificantis Galeni, scrup. ij. plerisarcõticæ, diacapparis, singul. drach. ß. serapij de fumaria, de pomis, de epithymo, singul. par põdus, misceantur, & fiat conditum liquidum. Qui vomitum proritant ex oxymelite, cũ rhaphani succo, aut aliquo simili, etsi multis experimentis cõpro-

probatum dicant, neque nihil, neq; omnia facere videtur. Nam si tenaciùs impactus sit humor, vix subsequetur, ac nisi cum maxima virium iactura expurgabitur: sin quodammodo fluctuet, atq; supernatet, non prorsus spe sua frustrantur, atque partem aliquam morbi demunt. Atq; hæc hactenus, nunc ad victus rationem deueniendũ est: hæc etenim in propulsandis, & generãdis morbis, nõ parùm affert momenti. Nam, vt ait Diogemanus, ἐκ τούτων γὰρ νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. Esto igitur incidens omnino, atq; attenuans victus ratio: abstinendum ab anatibus, oloribus, aquaticisq; omnibus volucribus, suilla item carne (demptis petiolis, seu vngulis, rostro, & auribus) fumo assatis carnibus, bubulisq; omnibus, si nimio sale imbutæ sint. Nam iuuencorũ carnes, si modico sale aspersæ fuerint, atq; octiduum, aut paulò ampliùs eo condiantur, palato gratiores reddentur, & laudabilioris succi: & quod de Iuuencorum carne dico, idem de Veruecina pronunciandum censeo: nam excrementitia eius humiditas, ni sale, aut alio quopiam condimento exugatur, concoctioni prorsùs aduersabitur, & non omnino probi succi erit. Potus esto vinum, aut chamedrite (hoc enim Spleneticis plurimùm prodesse comperimus, nam Scirrhosos eiusdem tumores discutit) aut Absinthite, alternis tamen vicibus, aut diebus, ceruisiam tenuem absinthiten degustasse, admodum vtile erit: ita enim vberior sanguinis adustio, aut assatio præpedietur. Si coxas, aut tibias

Gal. de ma. & bo. succ. & de ali. facult.

citra exulcerationem malum apprehenderit, suaserim molli primùm frictione vti: nō est enim medicamen in eiusmodi affectibus præsentius aliquod: nam & maturat, & rarefacit, & digerit, & euaporare facit noxios humores: atque ob id
Lib.2. Cap.13. Celsus, amat verò, inquit, hoc auxilium valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Post frictionem summè commēdarim, modicè euocantia, & emollientia applicare: nam crassa omnia pinguia, quod obstruant, suspecta sunt. Si tamē neruorum rigor in genubus aut tibijs sentiatur, non fuerit inutile, pingui illa mucagine decoctionis pedum bubulorum, post frictiones affectum locum inunxisse: nihil enim affectis, contractis, aut rigentibus neruis æquè conuenit. Proderit etiam frequens mundarum, tersarumq; fasciarum reiteratio.

De cura Vlceris Sceletyrbici. CAP IX.

VI Sceletyrbicum vlcus curare aggredietur, primùm, & ante omnia videre debet, num qua intemperies vlceri coniuncta sit, aut si alterius cuiuspiam particulæ occasione ingrauescere, atque exacerbari soleat: frustrà siquidem conglutinationē Vlceris aggrediemur, si caro, quæ subiecta est, intemperata est: quò fit, vt Galenus di-
4.Meth. cat, vbi intemperiei affectum iam sanaueris, dein

de

de etiam exulcerationis affectum sanabis, nō aliter planè nunc curata intemperie, quàm si citra vlcus incidisset. Quò manifestum fit, non esse vlceris, sed intemperiei propriam omnem eiusmodi curationem. Ad eundem modum, si, aut alterius cuiuslibet particulæ occasione, aut etiam totius corporis, cùm in eo sanguis maliue succi abundāt, vitiosum aliquid Vlceratis partibus influxerit, medendum priùs est, vel ei, quod fluxionis est caussa, vel etiam toti corpori: ita etiam & varices, qui sæpè supra exulceratum locū sunt, priùs sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus: etiam, qui ex liene, aut alia quauis notabili parte laborant, ipsa priùs parte percurata, mox ad Vlceris curationem progrediemur. Sic quoq; Hippocrates in diuturnis & malignis vlceribus, id agendum dicit, vt sanguis crebrò, tam ab ipsis, quàm à partibus adiunctis effundatur, probatq; potissimùm huiuscemodi medicinam, quoties vlcus in crure versatur, vel in digito pedis, vel manus, quod hæ videlicet particulæ subiectæ sint, & ab alijs dependeant, ac proinde promptè materiam concurrentem recipiant. Sic deniq; Aëtius Amidenus adolescenti cuidam diuturnum vlcus ad radicem manus habenti, venam ad vlcus supernè allatam exscindens, intra paucos dies hominem sanauit. Sceletyrbicum igitur, aut Telephium curaturus vlcus, primùm, & ante omnia, Splenis magnitudinem percurabis, atque melancholicum humorem duces, primùm quidem, si ita videbitur,

Lib. de vlcer.

Tetra. 4. ser. 2. cap. 40.

ſanguinis miſsione, deinde expurgato corpore, intemperiem totius corporis ſanare tentabis: ſiquidem, quando caua ferè, vti diximus, ſint vlcera hæc, nec glutinari, nec carne impleri poterũt, niſi caro, quæ ſubiecta eſt, temperata prorſus ſit,
Lib. 4. method. ſicuti docet Galenus, quod vbi effectum eſt, videndum reſtat, num varices vſquam circa vlceratum locum ſeſe exerant: conuenit enim eoſdem ſtatim exſcindere. Præterea circumſpiciendum eſt, num pars affecta iuſto imbecillior ſit, ita vt quemuis etiam ſuccũ (vtpote qui nec multò plus iuſto, nec deterior multò ſit) ad ſeſe recipiat: hũc
Lib. 4. Meth. ſiquidem auerti regeriq; conuenit, inquit Galenus, aſtrictis ſcilicet, refrigeratiſq; ijs partibus, quæ ante exulceratã ſinit. Inchoanda quoq; deligatio eſt ab ipſa laborante particula, deducendaq; verſus ſanã. Quod ſi vlceris labra callo obducta ſint, eadem circuncidenda ſunt. In ſumma, quicquid aliquo modo conglutinationem præpedire poteſt, antequam curationem vlceris aggrediamur, amoliendum eſt, ac ſtatim curandum eſt, vt pars affecta eã ſiccitatem conſequatur, quã in naturali ſtatu ſita poſsidebat. Nã neq; Hippocra
Lib. de vlcer. tes Vlceribus emplaſtra induci vult, priùs quàm Vlcus exquiſitè ſiccatum ſit: ſi etenim madeat, impoſiti emplaſtri vis obtundetur, & concluſo ac retento humore, non mediocriter offendetur vlcus. Vlceris igitur omnis, qua vlcus eſt, ſanatio, mediocris ſiccatio eſt, cauum etiam carne impleri poſtulat. Siccant autem modicè, terra Sigillata
dicta,

dicta, Cadmia: his valentior est Chalcitis lota, & Aerugo vsta. Mysi, Sori, & Chalcitin Galenus cognata inter se appellat, & ex una tanquam radice producta, tenuius tamen apparet Mysi, ac minùs mordax, ac vres, craßius sori est, & vtroque siccat imbecilliùs: verùm hæc hominum incuria multis iam sæculis delituerunt, & perpaucis hodie cognita sunt. Stimmi, quod Antimonium vocant Arabes, desiccat, & astringit intense, vnde & excrescentias in carne cohibet, & vlcera ad cicatricem perducit. Aluminis omnes, quotquot sunt differentiæ, vt auctor est Galenus, vlcera satis desiccant, verùm cùm generosè astringant, nemo ijs solis ad vlcera curanda vtitur: siccari enim & abstergeri postulat Vlceris cauitas, non autē astringi. Sed & neq; iam dictis omnibus Metallicis, quisquam vtetur solis, sed pro loci vlcerisq; ratione attemperabit. Medicamenta igitur, quæ huiuscemodi Vlceribus conueniunt, necesse est, vt facultate simul digerente, & astrictoria polleant, vt ita quod influit repellant, & quod parti affectæ inhæsit, discutiant: non sunt enim exacerbanda, exasperandáue vlcera hæc, sed citra vllam, quoad fieri potest, mordicationem, & dolorem attrectanda Aggressus iam curationem, cùm primùm Vlcus solueris, vt post Galenum docet Aëtius, considerabis, quantùm humiditatis primùm Pharmacū ab Vlcere desiccauit, aut, si sordidū fuerit, quātū sordiū deterserit, idq; tertiū aut quartū experiendū est, donec purū Vlcus erit,

De simpl. med. fac. Lib. 9. & lib. 4. de Comp. med. per genera.

Diosc. lib. 5. cap. 49.

Lib. de cōp. med. secun. genera.

Gal. lib. 3. Meth.

Lege Ioānem Tagaultium Lib. 3. cap. 15.

Gal. de cōp. med. per genere.

Aëtius Tetra. 4. ser. 2. cap. 40.

ac siccum apparuerit, quod vbi animaduerteris, ad aliud quidem medicamentum eiusdem quidem generis cum priore, sed debilius te conuertes, quòd fortiora dolores, ac morsum vlceribus repurgatis inferre soleant, atque ex puris sordida nonnunquàm efficere. Commendatur autem potissimùm à nostri tẽporis Chirurgis, formula medicamenti Auicennæ asscripti, quam Ioannes Tagaultius hoc modo describit. ℞. Cadmiæ, Aluminis, Chrysocollæ, hoc est, Glutini auri, singul. partes octo, Aeris floris, qui sponté ex ære prosilit, & corticis Aeris, hoc est eruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, vstorum, singul. partem vnam, Gummi cupreßi partes quatuor, Ceræ, olei Rosacei, singul. quòd satis esse videbitur, fiat vnguentum. Galenus, ad Asclepiadem relatum medicamen hoc, non inefficacius describit, quod habet, Aeris squammæ, Aeruginis rasæ vtriusq; pondo vnciam.j. Ceræ selibram, Resinæ laricis pondo vnc. ß. Ea quæ liquari debent aridis affuuduntur, quibus exceptis, ac curiosé mollitis vtitor. Item Platysma exiguum soli affectæ parti, vt Vlcus tantùm comprehendat, iniiciato. Ceterùm ambientes partes Pharmaco, quod Phlegmonen arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoq; die soluere expedit, deinde fomentis mitigare, ipsumq; emplastrum, quod à latitudine πλατύσμα vocatur, abluendo emollire, ac rursùs imponere, donec cicatricem recipiat. Quòd si ne sic quidem successerit,

Lib. 4. Fen. 4. Tract. 3. cap. 10.

Io. Tag. lib. 3. cap. 15.

Lib. med. secun. genera.

rit, cõfugiendũ erit ad emplastrũ illud admiran- Tetr. 4.
dum Aëtij & Galeni, quod emplastrum è Sori ser. 2.
vocat, cicatricem inducens, deploratis vlceribus cap. 44.
opitulans, aut ad emplastrum à Paulo Aegineta Lib. 4.
descriptum ad Chironia conueniens: recipit au- cap. 46.
tem, Cerussæ vnc. viij. Aluminis scißilis vnc. ij.
squammæ æris vnc. ij. Salis ammoniaci, Thuris,
Aeruginis rasæ, corticum malorum Granato-
rum, vniuscuiusq; vnc. ij. Calcis viuæ. vnc. j. Ceræ
lib. j. olei Myrthei lib. j. ß. arida vino dissolue.
hoc medicamentum inquit, protinus ab initio cal
lum exscindit, & reconditum seruatur. Deinde
in vsu emollitum Myrtheo, cicatricem inducit.
Poterit verò quiuis ad corporis, quod curandum
suscipit, conditionem, & temperiem, actionem
suam dirigere, atq; modò intendere, modò remit-
tere aliquantulum: nos exemplis his contenti, ne
in longum excurrat oratio, lectorem ad Galenũ,
Paulum atq; Aëtium relegamus, apud quos vber-
rimam, medicamentorum syluulam reperiet, illud
adiecisse contenti: quod si cui simplicia experiri
in animo sit, non fuerit inconsultum, succum Te-
lephij cum mellis pauxillo in modum vnguenti vl
ceratis partibus applicuisse, quibus si Cadmiam
in pollinem redactam adijcias, cum modico mali
terræ, quam aristolochiam rotundam vocãt, atq;
ceræ sufficienti portione, medicamentum, quod
caua repleat, sordes expurget, & excrescentem
carnem compescat, ac tandem ad cicatricem per-
ducat, effeceris. Aëtius, ad maligna tibiarum vl-
cera

ceráexperimẽto cognitum, Lupinos, inquit, aridos vstos, tritos largè inspergito, & Hapsum lanæ ex vino expressum, superligato, hoc repurgat, incarnat, & ad cicatricem perducit.

Ad Oris Vlcera. CAP. X.

Lib. 25. cap. 5. LINIVS Naturalis historiæ libro, Oris vlceribus remedio esse dicit, herbam Britannicam, neq; id iniuria: nam & Dioscorides depascentibus Lib. 5. cap. 2. Oris, & tonsillarum vlceribus, Britannicam herbam priuatim accommodatam dicit: Et Galenus Lib. 6. simpl. med. Vulnerum conglutinatoria Britannicæ folia refert, atq; ex his expressum succum reseruari ait, tanquàm ad Stomatica medicamenta efficacißimum: nam & putrescentia iam, inquit, quodammodò sanare videtur. Si tamen humidiora esse Lib. 5. Meth. contingat Vlcera, ijs, quæ valentiùs siccent, opus erit: nam, vt auctor est Galenus, Vlcerum, quæ in ore accidunt, quæcunq; sunt admodum humida, ea medicamentis egent, quæ vehemẽter siccent, veluti Diphryge, tum ipso per se, tum ex melle, & vino & mulso: præterea ea, quæ Iris dicitur, aut quæ Anthera, hisq; vel siccis, vel ex melle, vel vino, vel mulso. Vtile verò est ad talia, & Musæ medicamen, & Rhois succus, & Omphacium, aliaq;, quæcunq; strenuè siccant, veluti hæc ipsa, quæ, quod in aßiduo sint vsu, στοματικὰ Græcè sunt dicta. Quarè nõ admodùm consultè mihi facere

cere vidētur, qui ad Oris vlcera hæc, cepææ decocto, quam Becabungam vocant, vtuntur: siquidem etsi modicè astringat, humidior est, quàm vt Vlceribus Oris aliquo modo prodesse poßit. Rectiùs certè fecerint si ad oris collutiones hoc, aut simili Gargarismate vsi fuerint. Recipit autem, Bistortæ cum radicibus, Tormētillæ cum radicibus, sing. manip. duos. Malicorij vnc. ij. Rhois obsoniorum vnc. j. decocta in aquæ pluuiæ lib. duab. ad lib. vnam, colo transfundantur, colaturæq; addantur, Aluminis scißilis drach. ij. Mellis optimi vnc. ij. Scripsit mihi doctißimus vir, D. Ioannes VVierus Illustrißimi Cliuiæ Ducis &c. Medicus, non esse ad hanc rem præstantius remedium aliquod, quàm collutionem præparatam ex corticibus & folijs Oxyacanthæ vulgaris, & Rosis integris nondum maturis, in aqua Chalibeata coctis: atq; idem præstare asserit Oliuæ folia, cum Stillaticio plantaginis liquore contusa. Quod si superexcrescere carnem contingat, eandem scalpro, aut vulsella eximere conueniet, atq; frequenter os colluere, & interdum hoc, aut simili aliquo medicamento affectas partes illinere, quod recipit, succorum Telephij, Britānicæ, aut Tormentillæ, singulorum vnc. ij. Mellis optimi vnc. iij. Aluminis vnc. ß. Cadmiæ scrupul. iiij. Lemnij sigilli scrup. ij. conterenda conterantur, & sicuti ars est, in modum eclegmatis craßioris consistentiæ decoquantur. Si tamen hoc alicui, propter Aluminis, & Cadmiæ quantitatem vehemētiùs

tiùs

tiùs videatur, poterit aut imminuere nonnihil, aut Cadmiam abluere in Stillaticio plantaginis liquore. At si venæ eæ, quæ aut sub lingua subsistunt, aut quæ in labijs sunt, extuberent, atq; intumescant, eædem post vniuersalem purgationē non inconsultò tundentur: quin & id quoq; procurandum est, vt ex Gingiuis atri illius sanguinis fluor sollicitetur: siquidem nisi id fiat, sicuti præcedente capite diximus, vlceris conglutinationem præpediet. Dentibus autem vacillantibus, optimum est oleum vitrioli.

De Prophylactice. CAP. XI.

SOLET morbus hic, si semel inuaserit, singulis ferè annis recurrere: quò fit, vt eò dirigenda sit omnis nostra actio, vt quoad fieri potest, imminētem, ac quodammodò instantem iam propulsemus, quod Plinius Naturalis historiæ libro esu florum Britannicæ præstari posse, existimat: florem, inquit, Vibones vocant, qui collectus prius quàm tonitrua audiantur, & deuoratus, securos omnino reddit. Superstitiosa prorsus curatio, quemadmodum et illa, quam de Hirundinum pullis scribit, qui si edantur, toto anno edentes ab Angina securos reddunt. Mihi certè tutiùs videtur ineunte Vere venam tundere, atq; leuiusculo aliquo Cathartico atram bilem ducere: nam Galenus, hominibus ipsa experientia compertum esse

Lib. 25. cap. 3.

Lib. 30. cap. 4.

Com. 13. Aph. Sect. 1.

esse dicit, non in seipsis tantùm, sed & in iumẽtis, si ante æstatis initium, circa vltimam Veris partem, sanguinem detrahant, à morbis quibus capi solebant, securos futuros. Incidenda verò erit aut vena media, quam nigram vocant, aut poplitis, idq; si varices, aut in coxis, aut tibijs appareant. Proderit ad hæc, sicuti ante diximus, victus ratione congrua vti, atque abstinere ab his, quæ succi melancholici caussa esse possunt. Ad sanitatis namq; conseruationem, & morbi effugium, plurimùm referre, quo quisq; cibo, aut potu vtatur, Iulius Cæsar de Bello ciuili testatur, vt interim Galenum omittam. Cauendum igitur est à carnibus Bubulis: macie strigosis, aut senio confectis, aut sale nimio quodammodo exuccis: siquidem Galenus omnibus, qui temperamento naturali melancholici fuerunt, Bubulas carnes suspectas habet, si largiùs sumantur, quod crassiorem sanguinem, quàm conueniat, generent, & affectus melancholicos procreare soleant, inter quos & Lienis tumores comprehendit. In eodem albo recensetur porcina caro, quæ veteris victimæ ætatem sit assecuta: nam alioqui Hippocrates, Suillis inquit, carnibus, nullæ aliæ meliores sunt, idq; si non admodùm pingues, neque etiam pertenues sint, ac neque veteris victimæ ætatẽ sint assecutæ: & Galenus easdem exquisita tertiana laborantibus exhibere non veretur. Volucres omnes fluuiatiles melãcholico humori præbent fomitem: at quicquid in quotidianum vsum

De bo. & malo suc.

De alim. fac. 3.

Lib. 4. regi. acut.

Lib. 1. ad Glauc. & lib. 7. Meth.

fumo

fumo asseruatur, cane peiùs & angue fugiendum est: nam præterquàm, quòd duræ est concoctionis, si quod aliud, atro succo materiam præbet. Contulerit certè, si quid aliud, bibisse cereuisiã, aut vinum ὀλιγοφόρον Absinthite: noui enim, qui huius solius vsu, non solùm ingruentem depulerint morbum, sed & iam factum, prorsùs persanauerint. Victus ratio esto eiusmodi, quæ, quantùm eius fieri potest, boni sit succi, & facilis cõcoctionis. Bubulæ igitur carnes, quoniam familiares nobis longa consuetudine redditæ sunt, si bene habitorum iuuencorum sint, easdem ad dies aliquot modico sale aspergi curabimus ante decoctionem: ita enim & gratioris saporis, & facilioris concoctionis, & probioris succi reddentur. Ouillæ, quoniam excrementitiæ sunt, atque succi nõ omnino laudabilis, eadẽ conditura præparandæ sunt: exugit enim Sal excrementitiam illam humiditatem, & concoctioni quodammodo præparat. Aër, in quo versamur, serenus prorsùs sit, aut ab austrino flatu liber. Domus etiam sicca sit: solet siquidem morbus hic exacerbari frigida, humidaq; murorum exhalatione. Sub autumnum autem multò maiore cura, quàm ineunte Vere, opus esse iudico, quòd præcedens æstas humores assauerit, quare & tunc quoq;, si vires, ætas, atq; corporis constitutio permiserint, vena aperienda erit, atq; humor melancholicus ducendus: efferuescensq; illa bilis hoc, aut simili decocto compescẽda erit, quod recipit, seminum quatuor

fri-

frigidorum maiorum singul. drach. j. Cichorij cũ toto, Buglosi cum radicibus singul. manip j. ß. Scolopendrij, Fumariæ, Cassuthæ, capillorũ Veneris, Teucrij, Chamedreos, singul. manip j. Florũ Buglosi, Boraginis, Genistæ, sing. pug. j. Rhabarbari optimi in nodulo ligati drach. j. Sennæ Alexandrinæ vnc. j. fiat omnium decoctio in iusta quantitate aquæ, sicuti ars est, ad lib. j. in cuius colatura dissoluito, Serapij de pomis, de Epithymo sing. vnc. ij sumat autem singulis vicibus vnc. iiij. Ceterùm, quoniam frequentiùs hîc herbæ Britannicæ, quæ nondum prorsùs innotuit, mentionem facio, Lectorem monitum volumus, nos eius loco bistortam vsurpasse: hæc enim Britannicæ facultatibus planè respondet. nam & vim habet astringentem, priuatim ad ea, quæ in ore, & tonsillis sunt, depascentia vlcera, accõmodatam, quemadmodum & de Britannica scriptum reliquit Dioscorides. Præterea radices Lib. 4. eiusdem vulneribus glutinandis vtiles sunt, Dy- cap. 2. senteriam sanant, vomitum biliosum reprimunt, & fœtum in vtero retinere dicuntur: in summa, ad omnia alia, quibus astrictione opus est, vtilis censetur, quemadmodum post me multi certißimis experimentis compererunt: sunt enim qui huius solius vsus sicuti & de Britannica scribit Plinius, à Stomacace securos fieri existimant. Verùm, quoniã doctißimus Medicus D. Ioannes Wierus nobis scriptum quoddam communicauit, in quo Stomacaces caussas signa, Symptomata

breuiter nonminus, quàm dilucidè perstrinxit, etsi ideo ad nos transscriptum non sit, vt in publicum emitteretur, visum fuit id, tanquàm Colophonem, opusculo nostro subnectere, vt videant studiosi, qua Methodo, ac ratione, vir ille ad admirationem doctus, in incognitis, & nouis (si fas est dicere) morbis vtatur, ac tandem eius exemplo discant curationes ad certum aliquem scopum dirigere. Spero interim eum, vt est candidus prorsus, nobis condonaturum, quòd eius humanitate ac lenitate abusus fuerim, neq; grauatè laturum, quòd præter opinionem diuulgari curarim.

IOANNIS VVIERI DE SCORBVTO, SIVE SCORBVTICA PASSIONE, EPITOME.

CORBVTVS est morbus Chronicus, ex natura humoris melancholici, cuius color in cute efflorescit.

Scorbutus est morbus Splenis, aliquando obstructi, aliquando intemperati, aliquando cum incipiente Scirrho, qui præpedit eius attractionem, ac consuetam atrabilariæ redundantiæ sequestrationem ex hepate venisq́;, eoq́; humore vniuersum corpus vitiat, sed peculiariter craßiore fœculentia crura contaminat, atq; euaporante acredine gingiuas inficit.

Scorbutus est morbus Chronicus, non simplex, sed ex pluribus compositus, ex quibus aliqui morbi tantùm, aliqui morbi simul & caussæ rationem obtinent. Primò, adest morbus in conformatione, vel obstructione Lienis, hinc præcordiorum angustia. Secundò, adest morbus in numero, videlicet multitudo humoris melãcholici in venis portæ, per quas lien materiam melancholicam solitus erat attrahere, & sic per consequens depurare sanguinem: et etiam in venis, per quas ex Liene in ventriculum melancholia transmittitur. Hic morbus nascitur ex priore

morbo, veluti ex caussa, aut etiam contra: quia potuit utrumq; fieri, vel ut primò sola craßitie peccans Lienem obstruxerit, deinde impedita eius visceris attractione: sui copiam in præcordijs ac meseraicis auxerit, vel contrà, ut primò copia sui in venis ac præcipuè portæ redundarit, deinde lienem obstruxerit.

Ex hoc autē morbo sequūtur symptomata, videlicet

I. Angustia præcordiorum, ob retentum humorem melancholicū in venis portæ. Est autē hoc symptoma operationis respiratricis læsæ.

II. Expultrix deprauata, quippe cū sanguine fertur humor per corpus totū, qui à Liene attract⁹, partim ipsum nutrire, partim in ventriculū effusus, per ipsum euacuari debebat.

III. Qualitas mutata, quæ nascitur ex proximo Symptomate, videlicet color faciei ex pallido fuscus, qui in reliquo etiam corpore effiorescit, & rubedo Gingiuarum pruriginosa, ac dolor.

IIII. Crurum debilitas, quod est Symptoma operationis læsæ, vel animalis, vel naturalis, vel utriusq;.

Tertiò, adest intemperies inæqualis, quæ, sicuti ex humore melancholico diutiùs præcor-

dia obsidente gignitur, ita reciprocatione quadam eum humorem aßiduè gignit, id est, intemperies ista inæqualis morbus est similaris, ex præcedente morbo, partim factus, partim fiens.

Hi tres morbi sunt in principio Scorbuticæ paßionis, quæ tum ex inscitia curantis, vel ægroti negligentia, ad augmẽtum, vel statum peruenire potest, & tunc ei etiam sequentes morbi in augmento vel statu superueniunt.

Quartò, adest solutio cõtinui, videlicet Vlcus gingiuarum, quod nascitur ex Symptomate gingiuarum modo dicto, id est, in Symptomatibus secundi morbi, videlicet ex rubedine pruriginosa, ac dolore Gingiuarum.

Quintò, crurum magnitudo modò aucta, modò diminuta. Et hic etiam morbus est in conformatione, quem animalis operatio, scilicet motus crurum ablata, vel tantùm læsa comitatur: nempe in neruis, tendonibus, ac musculis tanta materia imbibita, vt vel facultati animali transitus intercludatur, vel membra illa ad motum inhabilia propter humorem, etiamsi facultas prædicta transeat, reddantur.

Ego certè pro mea obseruatione dicerem, Scorbutum fieri non solùm ex duritie, aut Scirrho, aut etiam intemperie Lienis, aut fortè etiã hepatis exceßiua ipsum viscus debilitante, & per consequens eius facultatem, & operationẽ lædẽte, sed etiam ex corrupto, vel etiam putrefacto sanguine circa viscera, tum Hepatis, tum

Lienis aut vicina loca contento: certè si sanguis est putrefactus & corruptus, & fortè ipsum corpus hepatis aut Lienis, faciet haud dubiè ambulandi impotentiam, & dispnæam, immò etiam aliquoties syncopen, non minùs quàm in vero Scorbuto. Nam si Grumus sanguinis lipopsychiam & colorem fœdum, & pulsum paruum, obscurum, & frequentem adfert, teste Galeno lib. 6. de Locis aff. cap. 3. quantò magis sanguis corruptus in viscere aliquo, & eodem etiã fortè putrefacto. Quomodo verò Scorbutica passio superuenit hominibus irregulariter & gulosè viuentibus, præsertim praua & corrupta, atq; etiam putrida victus ratione vtentibus, vt est videre in prima caussarum procatarcticarũ, non mirum si in talibus hominibus corrumpatur, aut etiam putrefiat sanguis, quàm corruptionẽ sequitur præcordiorum angustia, & leui ex momento Lipopsychia, nec tamẽ necessum est semper sequi maculas in cruribus, relaxationem Gingiuarum in ore. Vt vt sit, siue rectè sentiam, siue secus, quæstione tamen dignum inter Medicos censeo, an ex praua & putrida victus ratione (vnde plærunq; hic morbus eiq; consimilis quiuis alius affectus originem trahit) poßit corrumpi, atque adeò etiam putrefieri sanguis, vel læsis visceribus, vel etiam illæsis. Item si concedatur talem sanguinis putredinem esse, quod genus morbi constituat, apud Veteres nomenclaturã aliquam habens. Item an talis putredo,

tredo citra febrem subsistere poßit. Ratio dubitandi est, quando hic morbus plærunq; conspicitur sine febre sensibili. Porrò putredinem etiã frigidam videmus fieri in locis cœnosis frigidis, vbi bufones & similia generãtur. Quòd si quis instet, hoc tamen non fieri citra calorem, nos cõtrà negamus illum calorem exceßiuum atq; adeò febrilem esse: Nam de formali eius corruptione, vix puto scientiam haberi posse, nisi quod in genere putridam, aut saltem corruptam atri humoris speciem præ se ferat aliquam.

De varia & multiplici nomenclatura huiusce passionis, & quid sit apud veteres.

SCORBVTVS dicitur à Schorbuck, quæ dictio (sicuti mihi refertur) est vox Danica, sed à Saxonibus etiam vsurpata.

Gingipedium quibusdam ficto nomine dicitur, à Gingiuis & pedibus corrupto sanguine infectis, eoq; sanguinis mundificatiua rectè ad curandi rationem exhiberi.

Stomacace & Sceletyrbe veterum videtur esse Scorbutus: scripserunt autem de Stomacace & Sceletyrbe Plinius lib. 25. cap. 3. & Strabo lib.16 suæ Geographiæ: Græcorum tamen, & Arabum regioni ignotus hic morbus fuisse videtur, quia Pliniana appellatione nusquàm vtuntur.

tur, nemoq; vnus vni morbo signa, quæ Scorbuto adsunt, attribuit. Sceletyrbe autem, quæ depingitur ab auctore definitionum Medicarum, diuersum omnino est malum ab affectibus crurum, qui in Scorbuto visuntur.

Apud Auicennam Can. 3. Fen. 15. Tractat. 2. cap. 5. vbi de signis apostematum splenis disserit, est inuenire congeriem Symptomatum, quæ in Scorbuto visuntur.

Aegineta quoq; libro 3. cap. 49. easdem Scirrhi Splenis notas ponit in hæc verba. Hoc pressis vitio os fœtet, Gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt.

Alexander Trallianus similia ferè de Phlegmone ex atra bile prodidit lib. 3. cap. 23. Ictheritiam nigram minimè credimus: quia nusquàm Icteritiæ nigræ Scorbuto familiaria Symptomata attribuuntur, & Ictericorum nigrorum nemo, nec in ore, nec in pedibus affligitur, posset tamen Scorbuto aliquando superuenire.

De Caussis Scorbuti.

CAVSSAE procatarcticæ.

Prima Dieta grossa & corrupta, vt in nauibus Hollandorum & Phrisiorum: vsus aquarum corruptarum in aquarum dulcium penuria, præsertim in aëre calido, quo citißimè aquæ corrumpi possunt: Item caro Suilla, à coctura etiam subolida,

lar-

lardum rancidum, caro Venatica putida, pisces grossæ substantiæ, panis biscoctus aliquando submucidus, allia, cereuisia mali succi procreatiua, carnes, vel pisces, vel quæcunq; alia fumo indurata, & sale diu conseruata, & id genus reliqua.

Secunda aër ambiens calidus sanguinis partes subtiliores resoluēs, reliquam sanguinis massam craßiorem relinquens.

Tertia, vigiliæ.

Quarta, labores.

Quinta, curæ.

Sexta febres præcedentes: quia, vt inquit Galenus, sunt nonnulli, qui per febriles morbos melancholicum humorem contraxerūt. lib. 3. de Loc. affect. cap. 6.

Hæc possunt generare humorē melancholicū, caussam videlicet proegoumenā huius morbi, etiāsi praua victus ratio non præcesserit.

Caussæ Proegoumenæ & Coniunctę.

PRIMVS morbus aßignatus fuit obstructio lienis: huius caussa proegoumena est, vel antecedens. primò Hepar copiosè generans humorem melancholicum. secundò humor melancholicus in meseraicis præcordijsq; redundans.

Caussa continens est idem humor melancholicus Lieni iam infarctus vel copia, vel craßitie sua obstructionem ipsi visceri afferens.

Secundus morbus aßignatus fuit multitudo humoris melancholici. huius caussa Proegoumena & continens est, primò Hepar generans humorem melancholicū, secūdò obstructio Lienis.

Tertius morbus aßignatus fuit intemperies inæqualis, quæ, si fuerit sine febre, caussam principem & continentem habet frigidam & siccā, si verò cum febre, calidum seu adustionis participem, & siccam.

Quartus morbus aßignatus fuit Gingiuarum vlcus: huius caussa Proegoumena & continens est acrior subtiliorq; materiæ peccantis portio, quæ vel à natura Criticante, vt sic dicam, vel à calore sursum sublata, loca tenera humidaq; facilius arrodit.

Quintus morbus aßignatus fuit crurum mala dispositio: huius caussa Proegoumena & cōtinens est humor melancholicus crassus, magnitudinem augēs, & motum impediens, vnde crura maculosa ita intumescunt, vt Elephantiasin Arabum quispiam esse opinetur: huiusmodi autem magnitudo aucta caussam habet intemperiem crurum ex humore præsente factam, & fientem inuicem.

Item antecedentem habet caussam ex superiorum intemperie, & humorum multitudine: Magnitudo verò crurum diminuta, caussam habet

bet atrophiam: Atrophia autem operationes ablatas sequitur.

Summa summarum, caussa princeps (sic enim malo reddere Proegoumenam) atque adeò ferè coniuncta Scorbuticæ paßionis, est humor melancholicus, id est multitudo fæculentæ bilis atræ in Hepate cum sanguine procreatæ, aut putidus sanguis ex praua, atq; putri victus ratione procreatus, sicuti nos opinamur.

Signa Scorbuti remotiora, & communia aliorum morborum.

PRIMVM, corporis totius grauitas. Secundum, spontanea laßitudo, quæ tamen hebetiores non sentiũt, nisi à consueto exercitio. Tertium, præcordiorum aliqualis angustia. Quartum, crurum debilitas. Quintum, gingiuarum pruriginosa rubedo, ac dolor. Sextum, faciei color ex pallido in fuscum vergens. Hæc vbi coniunctim inueniuntur, Scorbutum adesse iudicare licet.

Signa propinquiora & certiora.

PRIMVM, oris graueolentia. Secundum, gingiuarum laxus sanguifluus tumor. Tertium, dentes vacillantes. Quartum, crurum maculæ plumbeæ, purpureæ, nigris violis obscuriores. Quintum, lentigines innumerabiles grysij, siue pulli

pulli: aut solùm circa os, vel sola crura superue-nientia Symptomata. Sextum signum est, paßio-ne magis ingrauescente, ambulandi impotentia. Septimum, anhelitus difficultas, potißimùm dum se mouent, aut erigunt, & si aliquamdiu erectè sedere conantur, quasi deficiente spiritu semi-animi deliquio afficiuntur. Octauum, rursus de-cumbentes reficiuntur, ac respirant liberiùs, im-mò decumbentes se sanos asserunt: sed quia fie-ri non potest, vt sine omni motu decumbant, fit interdum vt delinquentes animo langueant No-num, in his rarißimè deficit apetitus, frequenter cibum appetunt. Decimum, obseruatur aliquan-do motus aliquis aggrauationis, in pluribus, quarto, quintoq; die, in aliquibus tertio die, in paucioribus singulis diebus, sine tamen omni fe-bri, aliqui simul febriunt. Vndecimum, præcesse-runt aliquando febres, quæ quasi per Crisim in Scorbutum terminatæ fuerunt, vnde etiam talis Scorbutus natus, contagione serpit in totas fa-milias, & tota monasteria, desinitq; in lethalem Dysenteriam commutatus, aliquoties verò de-sinit subitò, ac mortali deliquio animi. Duode-cimum, quibusdam aluus totum orbi decursu est constricta, ac ad egerendum difficilis: contrà nonnulli continuo ventris fluxui obnoxij sunt. Decimumtertium, interdum maculosa illa crura sic intumescunt, vt Elephantiasin Arabum su-spicari esse poßis: rursus verò aliorum crura sic attenuantur, vt nuda cutis deturpata oßibus af-

affixa videatur. Nec mirum: quia etiam aliis morbis contraria aliquando superueniunt Symptomata, vt in Pleuritide &c. Decimūquartum, maculæ aliorum in nigras, aut pullas squammas resoluuntur, vti Morphea, & Græcorum lepra assolet, aliorum verò leues, æquales, splendentes permanent cum quodam vestigio ad impressionem digiti. Decimumquintum, item morientibus quibusdam delitescunt maculæ, quibusdam à morte vberrimè efflorescunt. Decimumsextū, Conspicitur etiam aliquando, licet perrarò, varicosa venarum plenitudo, sic & sub tota lingua minutißimæ etiam venæ varicibus simillimæ, & similes in inferiori labio varices visæ fuerunt.

Isthuc ego sæpissimè animaduerti.

Indicationes Curatiuæ.

PRIMVS morbus, videlicet obstructio, tollitur apertione, quæ per subtiliantia, atq; abstergentia perficitur.

Secundus morbus, videlicet multitudo, tollitur, partim intentione curatiua, videlicet euacuatione eius, quod iam factum est, partim præseruatiua eius quod fit: idq; bifariam: primò prohibēdo ne talis humor amplius generetur, quod fit per curationem intemperiei iecinoris, & per ablationem caussarum procatarcticarum: secundò prohibendo ne retineatur, si quid fortè ite-

rum

rum genitum sit, quod fit per meatuum reserationem, & per splenis confortationem. Ita prohibitio retentionis, duplicem præstabit vsum, nempe præseruatiuum in hoc secundo morbo videlicet multitudine, curatiuum in primo morbo videlicet obstructione Lienis.

Tertius morbus, videlicet intemperies, tollitur, partim intentione curatiua, videlicet correctione factæ intemperiei per contraria, partim intentione præseruatiua similis adhuc intẽperiei: idq; bifariam: primò, per ablationem suæ caussæ, nimirum humoris multitudinis, quod fit partim euacuãdo, partim aperiẽdo, partim diæta attenuante, & boni succi: secundò, per roborationem viscerum. Ita ablatio humoris duplicẽ & ipsa vsum præstabit, nempe curatiuam in secundo morbo videlicet multitudine, & præseruatiuam in tertio morbo. Sunt igitur quatuor intentiones, apertio, euacuatio, alteratio, confortatio. Euacuationi debetur primus locus, quæ partim vniuersalis, partim particularis esse debet. Secundus locus apertioni: deinde repetitur aliquoties euacuatio. Tertio loco succedit alteratio, quæ etiam corroborationem ex parte exequitur. Nam corroborationis quoque est, debilitatem membrorum ex intemperie propulsare, priuatim tamen magis exequitur viscerum indigentiam, nempe Lienis, Hepatis & Stomachi.

FINIS.

CATALOGVS AVCTORVM QVORVM TESTImonijs vſus eſt Auctor.

Aëtius Amidenus.
Ariſtoteles.
Actuarius.
Æſculapius.
Alexander Trallianus.
Auicennas.

Cornelius Celſus.
Cœlius Methodicus.

Dioſcorides.

Galenus.

Hippocrates.

Ioannes Langius.
Ioannes Tagaultius.

Plinius.
Paulus Ægineta.

Realdus Columbus,

INDEX EORVM, QVÆ NOTATV DIGNISSIMA in hoc Libello occurrerunt.

A primam, B verò secundam paginam indicat.

Bron-

INDEX.

Tele-

FINIS.

Errata sic corrigito, a primam, b verò secundam faciem indicat.

Pagin.2.b.lin.7.lege cõcedent, pag.9.a.lin.16.lege graphiòs.pag.10.a lin.13.lege inferiores regurgitante partes, coxas &c.12.a.lin.13.lege efflorescere, lin.24.b lege Sceletyrbe laborans, 14.a.lin.1.lege Cruri.19.a.lin.26.leg.absinthite: alterius &c.20.b.lin.15.leg.sunt.25.a.lin.26.le.vsu.27.b.lin.17.leg.quam 30.b.lin.24.lege toto morbi